

ישראל בזירה הבינלאומית

שעות אחרי ההתקפות הרצחניות של חמאס נגד אזרחי ישראל בעוטף עזה, הזירה הבינלאומית געשה והתאפיינה בעיקר בגינוי מתקפות חמאס ותמיכה בזכות מדינת ישראל להגן על עצמה.³⁴ ככל שהמלחמה התארכה כך גם נשחקה התמיכה הבינלאומית הצרובה אתגר נוסף למאמץ הצבאי וכן לשחרור החטופים, שהתאפיין בלחץ אדיר על מדינת ישראל להילחם תחת מגבלות, תוך מתן סיוע לאויביה, ואף לקבל את תנאי חמאס לסיום המלחמה מתוך חולשה ולהזדרז להגיע להפסקת אש בלבנון למרות קיומו של איום ביטחוני חמור על גבולה ומעבר לו. למצב זה הייתה השפעה גם מעבר למלחמה עצמה, שאילצה את מדינת ישראל לא רק להתמודד מול גורמים בינ"ל אנטי-ישראלים ברחבי העולם וההשפעה שלהם על המשך הסיוע לישראל, אלא גם קושי לשמר ולהעמיק קשרים עם מדינות ידידותיות שהעדיפו לשמור על פרופיל נמוך ביחסיהן עם ישראל, הן במישור הממשלתי והן במישור העסקי, עד יעבור זעם.

בה בעת, שינוי דרך הפעולה מול חיזבאללה בלבנון ושתי מתקפות הטילים האיראניות על ישראל, המבטאים מעבר מתגובה ליוזמה לצד חומרת האיום האיראני, עשויים להתבהר כנקודת המפנה במלחמה כולה, שגם תסייע לשיקום מעמדה של ישראל ובעקבות כך גם בגיוס מחדש של תמיכה למאמצי ישראל בזירות השונות מתוך מקום של עוצמה. על רקע זה, החלק הבא יציג את האתגרים וההזדמנויות המרכזיים בזירה הבינ"ל בכללותה, עם מיקוד ביחסי ישראל עם המעצמות והמרחבים השונים, כולל המזרח התיכון.

קורדיט: 4kclips

34 להרחבה, ראו: יוסף רוזן, חרבות ברזל כמחולל אתגרים והזדמנויות למדינת ישראל בזירה הבינלאומית, מכון משגב, 30 באפריל, 2024.

אתגרים

טרם ה-7 באוקטובר נתפסה מדינת ישראל כאחד ממרכזי החדשנות המובילים בעולם, מעצמה טכנולוגית ומודיעינית, שהצליחה למנף את יכולותיה החדשניות גם לתמורות מדיניות. שילוב של מגמות בעולם ואירועים בישראל, כולל הרפורמה המשפטית, פגעו במעמדה של ישראל בזירה הבינ"ל.

מגמות אלה פגעו גם ביחסי ישראל-ארה"ב - מעמדה של ישראל בארה"ב כסוגיה דו-מפלגתית נשחק, והביקורת נגדה התגברה. עם זאת, ארה"ב נותרה המשענת הביטחונית המרכזית של מדינת ישראל, ומרכיב ליבה בביטחון הלאומי שלה.

מנגד, יחסי מדינת ישראל עם שתי המעצמות האחרות, רוסיה וסין, ממשיכים במגמה שלילית. מאז הפלישה הרוסית לאוקראינה והקשר המתחזק בין רוסיה לבין איראן נפרם מארג האינטרסים של רוסיה וישראל, ורוסיה הפכה לגורם לעומתי לישראל. תגובתה אחרי מאורעות ה-7 באוקטובר אינה מותירה ספק לגבי תמיכתה בציר האיראני. אף שכיום יחסי ישראל-רוסיה נמצאים בשפל, מדינת ישראל עדיין שבויה בתפיסה זהירה מדי מול רוסיה, וטרם עדכנה את מדיניותה מול אוקראינה.

לאחר ה-7 באוקטובר הוחרפו המסרים הסיניים נגד ישראל, ובמקרים מסוימים אף ביטאו אנטישמיות. יתרה מכך, סין ממשיכה להעניק גיבוי מדיני לציר בהובלת איראן, ומיישרת קו עם רוסיה בתגובות להתפתחויות במזרח התיכון. המשותף לה ולרוסיה - שתי מעצמות רביזיוניסטיות המערערות על הסדר העולמי הקיים ומבקשות לשנותו ולמצב עצמן כחלק חשוב יותר בסדר עולמי רב-קוטבי.

במקביל, ולמרות זהות האינטרסים עם ישראל, בשנה האחרונה היחסים הביטורליים עם הודו לא המריאו. גם לאחר ה-7 באוקטובר הקפידה ממשלת הודו לשמור על מדיניותה המסורתית המאזנת בין העולם המוסלמי והערבי לבין ישראל. המלחמה קטעה את מאמצי עיצוב הארכיטקטורה האזורית החדשה, שהייתה רלוונטית ביותר גם למימוש תוכנית המסדרון הכלכלי בין הודו, המזרח התיכון ואירופה (IMEEC), וישראל סומנה כשותפה קריטית בה.

נבלם הזינוק בפעילות הכלכלית של יפן בישראל בעקבות המלחמה, ושיתוף הפעולה הביטחוני רחוק ממימוש, למרות פוטנציאל גדול ורצון הממשלות טרם המלחמה. מדינות אחרות במרחב האינדו-פסיפיק עדיין רואות במדינת ישראל מודל הצלחה, ומעוניינות בקידום שיתוף פעולה טכנולוגי על בסיס גישה פרגמטית, והן כוללות את סינגפור, אינדונזיה ודרום-קוריאה. חלק מהאתגר הוא גם לזהות הזדמנויות דומות במדינות הנתפסות כחלק מ"הדרום הגלובלי", שעל אף היותו פרו-פלסטיני הינו מעוניין בחדשנות הישראלית.

מגמות שליליות התפתחו גם באירופה, שנשטפה בהפגנות פרו-פלסטיניות של מיעוטים קולניים ואנטישמיים. ממשלות באירופה שבתחילה ניצבו לצד ישראל, בוחנות וחלקן אף מיישמות צעדים מעשיים להגבלת שיתוף הפעולה הביטחוני עם מדינת ישראל, ובכלל זה אמברגו נשק. ניהול הקשר עם אירופה, בוודאי ברמת האיחוד האירופי, הפך למאתגר מאוד, וניכר כי השפעות המלחמה זלגו גם להיבטים אזרחיים. עם זאת, ישנן מדינות ידידותיות יותר לישראל, ומפוכחות גם נוכח המלחמה באוקראינה, שמותירות מקום לאופטימיות בקשר של ישראל עם אירופה.

בהקשר האזורי, המתקפה האיראנית נגד ישראל התניעה מחדש את עיצוב הארכיטקטורה האזורית בהובלה אמריקנית, שבאה לידי ביטוי בקואליציית ההגנה האזורית. אך בשלב זה

היא נראית כמופע חריג ומוגבל באפשרות שישפיע גם מעבר לפעילות הקונקרטי של מטריית הגנה אזורית, שצפויה גם היא לעמוד שוב למבחן במקרה של החלטה ישראלית לתקוף את איראן. האתגר הוא מציאת הדרכים לביסוס מדינת ישראל כחלק משמעותי במסגרות אזוריות ובינלאומיות מעבר למישור הביטחוני, דוגמת המסדרון הכלכלי בין הודו, המזרח התיכון ואירופה (IMEEC), והחייאת 2U2 והסכמי אברהם.

זירה נוספת שבה מדינת ישראל ניצבת בפני אתגרים מורכבים מאוד היא הזירה המדינית-משפטית ומדינית-דיפלומטית בארגונים הבינ"ל, בדגש על התמודדות עם התביעה נגד ישראל ב-ICC ומהלכים נגדה ב-ICJ, ואף קריאות לסלק את ישראל מהאו"ם, זאת מתוך מאמץ אנטי-ישראלי משולב בלחץ בינ"ל נרחב לקדם את פתרון שתי המדינות ולהכיר במדינה פלסטינית. מסתמן קושי לקדם שיתופי פעולה בין ישראל לארגונים בינ"ל מקצועיים נוכח זהירות מוגברת מצד ארגונים אלה בקידום יוזמות לצד ישראל.

המלצות

על אף המחלוקות שהיו בין ישראל לממשל ביידן, והאפשרות למחלוקות עם ממשל טראמפ או עם הנשיא טראמפ, שעלול להיות בלתי צפוי במקרים מסוימים ולהפנות גב לישראל במקרה שזו לא תפעל כפי שהוא מצפה ממנה לפעול, אין אלטרנטיבה לשותפות עם ארה"ב ויש לטפחה כך שאכן תבטא שותפות. בתוך כך, על ממשלת ישראל להיערך לממשל חדש בארה"ב, הצפוי להיות ממשל אוהד, תוך התמקדות בדרכים לעיצוב מחדש של היחסים המיוחדים בין ישראל לבין ארה"ב, באופן שייטיב לשקף את הבסיס הערכי והאינטרסים האסטרטגיים, מעבר למרחב המזה"ת. במסגרת זו יש לגבש הבנות באשר למרחב הפעולה הישראלי נגד אויביה, ולשרטט מחדש קווים מנחים בחלוקה לסוגיות אסטרטגיות המצריכות עדכון, תיאום או שיתוף פעולה (הרחבה בחלק הייעודי לארה"ב).

קיים צורך להגדיר באופן טוב יותר את ההזדמנויות והסיכונים ביחסים עם סין, בדגש על נקודות החיבור בין אינטרסים כלכליים לאינטרסים של ביטחון לאומי. חשיבה בכיוון זה צריכה להתייחס גם למענה הנדרש והרגיש לחיזורים הגוברים מכיוון טאיוואן, בעיקר לאחר 7 באוקטובר. אין להתעלם מהנוכחות הגוברת של סין במזרח התיכון במגוון תחומים שמשפיעים גם על האינטרסים של ישראל.

מתחייבת בחינה מחדש של המדיניות הזרה של מדינת ישראל כלפי רוסיה, כשזו כבר אינה נוכחת ומשמעותית בסוריה שלאחר נפילת משטר אסד, ובהינתן מציאות של עוינות כלפי ישראל והמשך התמיכה באיראן. אל לשיקולים אלה לבלום את הפעולות ההכרחיות מצד מדינת ישראל נגד איראן ונגד משטר סורי עויין ומסוכן, במידה שיהפוך לכזה, ונגד ארגוני טרור שינסו לפעול נגד ישראל משטח סוריה.

לצד המעצמות הגדולות, יש לתת את הדעת גם למעצמות הביניים וכן למרחבים אחרים שבהם מדינת ישראל יכולה להשיג תמיכה ולייצר מכפילי כוח מול הלחץ האנטי-ישראלי. בתוך כך:

- מדינת ישראל צריכה לשנות את גישתה למרחב האינדו-פסיפיק, ולאמץ מדיניות רשמית כלפי המרחב שמכירה בחשיבותם של יחסי הגומלין בין האינדו-פסיפיק לבין המזרח התיכון, ולפעול גם מול מדינות שאינן בהכרח חלק מה-QUAD בראשות ארה"ב.
- מול אירופה ישנה חשיבות רבה לפעול מול מדינות פרגמטיות הן כדי ליצירת מסגרות טרילטרליות ואחרות כמענה לצעדי מדיניות נגד ישראל, והן כאלטרנטיבה למוקדי הכוח

בבריסל, פריז וברלין. בהקשר זה, יש לחזק את מסגרת העבודה המשולשת בין ישראל-קפריסין-יוון כמכפיל כוח ביישום תוכנית המסדרון הכלכלי עם המזרח התיכון ואסיה, אך גם בהתמודדות מול טורקיה, והגברת הביטחון האנרגטי; ניתן לשלב את איטליה במסגרת זו ומדינות ימ"ת נוספות. כמו כן, חיזוק הדיאלוג והשותפות האסטרטגיים עם פולין וצ'כיה שמסתמנות ככוחות העולים החדשים הפרגמטיים ביותר באירופה, בין היתר בשל קרבתן לאוקראינה.

אמריקה הלטינית מאופיינת בתנודות פוליטיות חדות, ועל כן חשוב לשמר ערוצים פתוחים עם מדינות שכרגע אינן לצד ישראל

- באמריקה הלטינית, לצד רוב של מדינות שנקטו צעדים נגד ישראל ובראשן ברזיל, היו אלה שתמכו בה, ונראה כי יש לממשלת ישראל שותפים משמעותיים גם בצד השני של העולם, ובראשן ארגנטינה (יחד עם פראגוואי, קוסטה ריקה ופנמה). עם זאת, אמריקה הלטינית מאופיינת בתנודות פוליטיות חדות, ועל כן גם שימור ערוצים פתוחים עם מדינות שאינן כרגע לצד ישראל חשוב עבור ההמשך, בוודאי מול מדינות שמתיימרות להיות ניטרליות, דוגמת מקסיקו.

- מדינת ישראל חוותה תקופות של יחסים קרובים עם יבשת אפריקה (בעיקר בהיבטי ביטחון, מים וחקלאות), וכתף קרה בתקופות אחרות. הפעילות של דרא"פ אינה צריכה להשחיר מדינות אפריקניות אחרות שדבקו בתמיכתן בישראל. על ממשלת ישראל לפעול באופן שוטף מול מדינות עניין באפריקה, הן במסגרת שיתופי פעולה בתחום הפיתוח הבר-קיימא, וכן על מנת לבלום מגמות אנטי-ישראליות ביבשת. בהקשר זה, יש תפקיד משמעותי גם לסקטור הפרטי ולאקדמיה, ונכון לבחון גם חיבורים חוצי מרחבים עם מדינות בעלות אינטרסים באפריקה, דוגמת יפן והודו.

- מרחב נוסף שאינו זוכה לתשומת לב מספקת הוא מרכז אסיה (והווקוז), שם באופן מסורתי ישנו מאמץ לשמור על ניטרליות ולהתמקד בפיתוח בר-קיימא, אנרגיה, ביטחון מים, מזון ותשתיות - תחומים שבהם למדינת ישראל יש ערך מוסף שניתן למנפו נוכח מגמת ההתקרבות של מדינות מרכזיות במרחב למערב, בדגש על אוזבקיסטן וקזחסטן, שמעוניינות לצמצם את השפעתן של רוסיה וסין עליהן. לישראל יכול להיות תפקיד משמעותי בכך, גם בשירות אינטרסים אמריקניים באזור.

במזרח התיכון, מסגרות אזוריות שנפגעו כתוצאה מהמלחמה דוגמת I2U2, והאפשרות לנורמליזציה עם ערב הסעודית, שאחת ממטרות המלחמה של חמאס הייתה לשבשה או למונעה, עדיין צריכות להיות במוקד האסטרטגיה האזורית של מדינת ישראל. על כן, יש להבחין בין הרטוריקה של חלק ממדינות אלה בסוגיה הפלסטינית לבין תמיכתן בפועל בהישגים של מדינת ישראל במאבק מול הציר האיראני. ככל שמדינת ישראל תפגין עליונות ותגיע להישגים במלחמה, כך תזכה לתמיכה גדולה יותר מצד המדינות הפרגמטיות. בשל הרגישות הקיימת במתן פרופיל גבוה ליחסים עם ממשלת ישראל, יש לעודד את האקדמיה והסקטור הפרטי לקדם יוזמות מול מדינות הסכמי אברהם ולצקת תוכן ממשי למסגרות הממשלתיות שנוצרו לפני שנים מספר.

במקביל לכל אלה, יש לחשב מסלול מחדש בנוגע למדיניות ישראל מול ארגונים בינ"ל, ולא רק מול האו"ם וזרועותיו. יש להמשיך ולהעמיק את שיתוף הפעולה עם ארגונים בינלאומיים מקצועיים ככל הניתן, בדגש על ה-OECD, נאט"ו, אינטרפול, סוכנות החלל ועוד. במישור המדיני,

לאור הרחבת ארגון ה-BRICS והצטרפות איראן לארגון ואף בחינה של מועמדות הרש"פ להצטרף לארגון, יש לבחון עם חברות הארגון הידידותיות לישראל ערוצי השפעה לטובת ישראל. במישור המדיני-משפטי, מומלץ לסגור את אונר"א אשר מנציחה את הפליטות הפלסטינית כאמצעי פוליטי לפגיעה בישראל, ובתוך כך יש לבחון אלטרנטיבות אחרות.